

POPOTNIK.

List za šolo in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 glđ., za pol leta 1 glđ. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslane knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovoljivo pošljati (frankirani) uredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa upravnikištvu: Reiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če se enkrat natisne 15 kr.

Vsebina. Črtice o zdravoslovju. — Kvintilijanovi nazori o vzgoji značaja. — Slovesno odprtje hrv. uč. doma. — Izlet po Zgornji Savinjski dolini — Občni zbor „Narodne šole“ v Ljubljani. — Književno poročilo. — Iz „zaveze slov. učiteljskih društev“. — Dopisi. — V spomin. — Spremembe pri učiteljstvu. — Razne stvari. — Inserati.

Črtice o zdravoslovju.

(Spisuje Simon Meglič.)

(Dalje.)

Človek potrebuje v vsaki starosti na uro 31 gramov kislega a izpuhti 40 gramov ogljenčeve kisline ter 20 gramov vodene pare. Lehko si tedaj predstavimo kakovost zraka v zaprtih ali slabo prezračeni od množice ljudi vporabljenih prostorih. Kakemu zraku so naši otroci v šolskih sobah izpostavljeni, kjer se nahaja do 10 pro mile ogljenčeve kisline, ko zdravoslovje že $\frac{1}{2}$ pro mile smatra zdravju škodljivo. Pomislite, da je v naših šolskih sobah navadno po 80 in več otrok. Šolske sobe so pretesne, prenizke, največ pa slabo ali prav nič prevetrene in zraven še onečiščene po ogeljskem ali premogovem hlapu, (ker nima peč dobrega prepuha, ali če se je zaklopnica prezgodaj zaprla.) Navadno dahne otrok v jedni minuti 14—16 krat, tedaj 80 otrok za jedno uro 67.200 do 76.800krat. Priznati moramo, da je taki vrhu tega še po kožnem izparivanju in po drugih ne ravno prijetnih vonjavah izprideni vzduh šel že večkrat skozi pljuča, da je tedaj čisto pokvarjen že v jedni uri, in da morajo postati otroci malokrvni, nervozni, na pljučah bolelni in — da birajo. — Znano je, da so listnate rastline prirodne čistilke pokvarjenega zraka v šolskih sobah.

Prva preosnova našega šolstva naj bi tedaj, gledé zdravoslovja bila ta, da se šolske sobe vestno ter večkrat na dan prevetrijjo in da se postavijo v posamezne šolske sobe natančno kažoči zrakomeri. S to preosnovo bi se največ v okom prišlo znani mrljivosti 45% šolskih otrok (od 10.—25. leta) in tudi učiteljem bi se morala prikupiti že gledé njihove 40letne služnine do vpokojenja.

Gledé zboljšanja šolskega zraka priporoča se tudi, da se tla dobro s katanom namažejo.

A tudi v poznejem življenju, po šolski dobi, je človek izpostavljen raznim škodljivim vplivom po dihanju slabega zraka. Znano je, da človek ne izpuhti svoje iztrebke samo skozi zunanjo kožo, temuč tudi po sluznicah, tedaj tudi po dihanju. Kako občutljiv je človek proti neokusno pripravljenim jedilom, proti nesnažnemu perilu! Kako nerad se koplje v družčinj v javni kopeli! — Kako složno in ne mislé na svoje zdravje pa sedi isti človek uro za uro v nezdravi, po luči in plinovitih planenih, z ogeljskim in premogovim hlapom,

sè smrdljivim tabakom in drugimi nič manj prijetno dišečimi sopuhi napolnjeni gostilniški sobi ali kavarni. Kdor pozna pravo vrednost dobrega zraka, ne zapopade, kako se še taki prostori zarad razvedrenja obiskujejo.

Občutljivi ljudje bolelaho vsled tega pogostoma na omotici, srčnem vtripu, tesnoti in glavobolu.

Tako zraku sovražno življenje pa povzroči, da se imoviti meščanje na letovišča in kopališča podajo, a manj imoviti pa si v jednaki meri v tem lahko pomagajo, da svoje prebivališče prav pogostoma prevetrujejo, da gredó kolikor mogoče večkrat na prosto, v vrte, na izlete itd. Kdo zamore dvomiti o resnici izjave, katero že Plinius z besedami izrazi: „Vsa živa bitja, izjemom človeka, vedó sama ob sebi, kaj je potrebno njihovem zdravju.“

Do sedaj potrudil sem se dokazati, kaj naj človek diha, kaj je sveži, čisti zrak. Da se pa človek v polni meri istega posluži, mora tisti organ, naj že bode slaboten ali krepek, svoji nalogi tudi kos biti. In to me napelje k drugemu vprašanju: Kako naj sopenemo?

Odgovor na to vprašanje je v teh besedah: S polnim sopenjem.

Kaj pa je polno sopenje? —

Obe notranji učesi zvezani sta po ušesni troblji (Evstahovi eevi) z ustmi. Ako so usta odprta, razgubi se zvočni val, namesto da bi k možganom prišel ter nam hitro in jasno podoba provzročil. (Topničarjem pa je svetovati, da imajo pri izstrelu topa usta odprta; tukaj jim ni treba vseh zvočnih valov!) Ako se pa z drugimi govori, ali se sploh kaj posluša (godba, predavanje itd.) ne sme se izgubiti nijeden zvočni val, če se hoče natanko slišati in razumeti, in to, kar se je čulo, tudi v spominu obdržati. Zaradi tega ne morejo otroci, ki so navajeni imeti odprta usta, dobro in hitro govoriti, ker ne slišijo dobro ter predolgo traja, da razumejo. Iznenadiš takega otroka z vprašanjem, bode začetkom osupnjen a malokrat hitro in prav odgovori.

Otroke z odprtimi ustmi smatramo dostikrat za bebee, ker njihove obrazne črtice trpijo. Največ mišic, ki podelijo obrazu izraz, vspojeni so z zgornjo ustnico in se zamorejo le gibati, ako zgornja ustnica na spodnji leži, t. j. ako so usta zaprta. Pri odprtih ustih postanejo te obrazne mišice nedelavne ter prosto nizzdoli visijo. Vled tega postane taki obraz nepomenljiv, brez energije in značaja. Najlepši obraz izgubi z odprtimi ustmi (z izjemom smejanja) mičnost.

Kakor vsak zdravi novorojenec diha. Kako se mu začnejo prsa širiti in ogrodi krepiti! Žal, da zgubi dete v poznejem času to spretnost, posebno pa v šolskih letih po pogrēšnem sključenem držanju trupla. Pljuča delujejo le polovično, površno. In tako sopenje imamo večidel vsi pri naših vsakdanjih opravilih, in mej tem, ko skrbimo za vsakdanji kruh o skrbeh in potu svojega obraza, pa pozabimo na najboljši zaklad svojega življenja: na polno sopenje, vsled katerega dobimo popolno razvita pljuča, krepke prsi — in zdravje.

Še le v spanju a le v pravilni legi, pomaga si narava človeška s tem, da začne s polnimi pljučami dihati, da se prsa svobodno vzdigujejo. A tudi tukaj si človek, akoravno ne vedé, polno sopenje s previsokim vzglavjem ovira, hrbtišče se mu skrivi in tako zabrani, da ne more vsprejeti zadostno kiselca, katerega baš v spanju največ povžije. Da se naravnim tirjatvam pripomore, navetuje se in priporoča vodoravna hrbtna lega po noči ali sploh v spanju.

Popolno sopenje vživajo po naravnem potu pri svojem poslovanju gorjanci in sploh ljudje, ki morajo telesno težko delati, kakor mornarji, težaki, kovači, drvarji itd. Tistim ljudem pa, kateri se bolj duševno kakor telesno trudijo, priporoča se v samoobrambo večkratno globoko sopenje, in sicer 30 globokih dihlejev v kolikor mogoče svežem, čistem zraku. Te tako imenovane pljučne južine opravljajo naj se vsaj štirikrat na dan. Kot pripravo k tem vajam naj omenim, da se naj zdravju jako škodljivi hlačniki, zlokobni životei na zadrž in vse druge priprave, ki prsa pri sopenju ovirajo, odpravijo. K popolnemu dihanju se prsa najbolj s tem pripravijo, da se drži z obema rokama palica v vodoravni legi čez tilnik. Le na ta način zamore si človek v navedenem poklicu polno sopenje pridobiti, svoje zdravje si okrepiti, ter je zoper škodljivi prirodni vpliv vtrditi.

Nadaljni vzrok nepopolnemu sopenju je pri nas splošna razvada, da se sopenje z odprtimi ustmi a ne skozi nos. Nos je tako rekoč naravno sito, naravni zračni čistilic. Ob enem pa se zrak tudi primerno ogreje ter za vsprejem v pljuča spreten postane.

Tudi slabotna deca diha pogostoma skozi odprta usta, ker ima ali nos zamašen ali pa spodnja čeljust zaradi slabih mišic nizdolu visi. Po večkratnem opominu in navodu učiteljevem pa se ta napaka polagoma odpravi.

Navadimo tedaj našo šolsko deca, da bode vsikdar pri poduku in svojih igrah, pri hoji in letanju, po dnevi in po noči z zaprtimi ustnicami, torej skozi nos, soplea.

Naj mi bode tukaj še dovoljeno površno objaviti razpravo Dra. Blersch-a v Mannheimu „o odprtih ustih“.

Skoro v vsakem razredu nahajajo se nekateri otroci, kateri imajo vedno odprta usta. To je večjidel grda navada, ki je pa zraven tega tudi še škodljiva, kar bode blagovoljni čitatelj iz sledečega razvidel. Pri osebah, katere imajo odprta usta, pride zrak, kakoršen je, neposredno v pljuča. Iz tega narastejo jako škodljivi nasledki za dihalo, ker ima mrzli in prašni zrak brezpogojno pogubljiv učinek na žrelo in sluzne kožice. Nasprotno se mora pri zaprtih ustnicah skozi nos dihati; zastran tega in ne le zaradi lepote posadil je Stvarnik človeku nos sredi obraza.

Pri sopenju skozi nos ima zrak dosti daljšo pot, in pride segret skoro do iste topline kakor jo ima kri, in tako rekoč pripravljen v pljuča. Razven tega postane onesnažen zrak na poti skozi nozdrve čisteje, kakor bi bil precejšen; prah in druga nesnaga ostane namreč v nosnicah na malih kocinicah, kojih smoter je, da iste vlovijo in zadržujejo.

Popolno nezadostno je sopenje z odprtimi ustmi tudi zaradi tega, ker se pljuča povsem ne napolnijo; pljuča in prsi se tedaj ne morejo v polnej meri razviti. Ker se na dalje v tem slučaju kri ne more okisati, to je, s kislecem pomešati, postane vnianjost dece z odprtimi ustmi večjidel bleđa, bolehná. Tudi sključeno držanje telesa mnogo otrok izvira le iz te napake. Ko bi taki otrok usta zaprl, moral bi skozi nos dihati in prisiljen bi bil k ravnemu, pokončnemu držanju. Pri sopenju skozi nos se prsa naprej pamaknejo — ker se pljuča popolno napolnijo — a nadplječje vmakniti se mora nazaj,

Hrkanje ali smrčanje v spanju je tudi nasledek odprtih ust. Ko bi isti v budnem položaju ustnice zmirom imel zaprte, bile bi usta tudi v spanju prirodno zaprta — in hrkanje bi izostalo. (Dalje prih.)

Kvintilijanovi nazori o vzgoji značaja.

(F. Brežnik.)

Toda zadnji cilj, za katerim se popenja vsa vzgoja in olika, je izobrazba blagega in npravstvenega značaja. Zatorej trdi Kvintilijan (XII, 1.), da mora oni, ki hoče postati vrl govornik, biti vsekako poštenjak, „vir probus.“ Kako pa se izobrazuje značaj? Značaj se izobrazuje ali posredno¹⁾ s poukom npravstvene tvarine (etike), ali pa neposredno, ako vpliva odgoja naravnost na voljo; kajti npravstvenost in značaj sta pojava volje. Brez volje ni niti značaja, niti npravstvenosti. Kvintilijan nam razpravlja oba načina izobrazbe značaja. Treba je torej, pravi Kvintilijan²⁾, vže od prvih let negovati otroško voljo³⁾, da se privadi otrok storiti dobro in varovati se slabega, saj ni nobena starost tako slaba, da se ne bi takoj učila, kaj je dobro, kaj slabo. Torej je treba dečka takoj opominjati, da ne stori nič poželjivega, nič nepoštenega, nič strastnega; vedno naj ima Vergilijev izrek pred očmi: „Toliko velja navada od mladih nog.“ Tako se vkorenini v zavesti vzgojenčevi krepka in obilna volja storiti npravstveno dobro. Iz take navade pa postanejo prava npravstvena načela in značaj. Po vzgoji pridobljena spretnost npravstvenega hotenja in dejanja je objektivna stran značaja. Subjektivna stran značaja pa je notranje mišljenje, ki ne izhaja samo iz lastnega npravstvenega hotenja in mišljenja, ampak posebno iz učenja in opetnega premišljevanja etskih zadev v izgledih in življenjepisih. Tudi to stran značaja vzgaja Kvintilijan prav imenitno in veli, da mora govornik tiste pisatelje natančno predelati, ki razpravljajo pouk o kreposti, da kaže v svojem življenju natančno vedo božjih in človeških zadev. Pa ne samo etske nauke mu je treba znati, ampak še bolj ona vgljedna dejanja, katera podaje zgodovina, posebno rimska. Kvintilijan razpravlja vse to v prvem in drugem poglavju XII. knjige tako-le:

Tedaj naj bo govornik, katerega vzgajam, tak, kakor ga znači M. Kato, pošten in v zgovernosti izurjen; vendar pa naj bo, kar je oni na prvo mesto postavil in kar je po naravi sami važnejše in večje, vsekako poštenjak. To pa ne le zaradi tega, ker ne bi za državne in privatne zadeve nič pogubnejšega, bilo od zgovernosti, ki bi služila hudobnosti, ampak tudi jaz sam, ki sem po vzmožnosti poskusil pospešiti zgovernost, bi si prav slabe zasluge pridobil za človeštvo, če pripravljam to orožje roparju, ne vojaku. Pa zakaj govorim o

¹⁾ Prim. Linder: „Encyklopaedisches Handbuch der Erziehungsurkunde“ 143.

²⁾ Prim I. 3.

³⁾ Aristot. (polit. VII, 13, 22) pravi: Kakor telo preje nastane nego duša, tako se tudi vzgoja nspametnega dela duše preje začne nego pametnega. O tem ni dvomiti. Strast in volja, da celó poželenje se nahaja pri otrocih vže po porodu, dočim se mišljenje in razumnost še le razvijati začne, ko nekoliko odrastejo. Zatorej se ima vzgoja najpreje ozirati na telo in potem na dušo.

sebi? Narava sama, ki je ljudem ta izvenreden dar poklonila in nam s tem prednost dala pred drugimi živalmi, ne bi se bila izkazala mater, ampak mačeho, ako bi bila zgovornost iznašla kot zavetnico hudobije, nasprotnico poštenosti in neprijateljico resnice. Kajti po tem takem bilo bi bolje, da bi se nemi in brez razuma narodili, nego da bi darove božje previdnosti porabili v mejsobno pogubo. Pa moje mnenje gre še dalje. Kajti jaz ne trdim samo tega, da mora oni, ki je govornik, pošten mož biti, ampak tudi, da bo mogel le poštenjak govornik postati. Saj ne bi nihče razumnosti onim priznal, ki bi, ako jim se pokaže pot poštenosti in nesramnosti, rajši stopili na slabšo pot niti modrosti onim, ki se dajo včasih od najhujših postavnih kaznij zadeti, vsekako pa od slabe vesti grizti vsled izida stvarij, od njih samih nepričakovanega.

In če ni samo v trditvi modrecev, ampak tudi v splošni govorici vselej kaj resnice, da je hudoben človek tudi neumnež: potem gotovo neumnež nikdar ne bo govornik postal. Dalje se more duh le tedaj s tem krasnim predmetom pečati, ako je prost vseh napak; prvič ker v enem in istem srcu ne moreta bivati ob enem poštenost in hudobnost in ker se more jedna duša ravno tako objednem z najboljšimi in najslabšimi mislimi pečati, kakor taisti človek dober in zloben biti; potem tudi zaradi tega, ker mora duh, tako važnemu predmetu udan, prost biti vseh drugih, tudi nedolžnih mislij. Še le potem bode duh, ako ga nobena stvar ne moti in drugam ne vleče, z vsemi močmi na predmet pazil, s katerim se peča. Ako pa prevelika skrb za polja, prenapeta marljivost za imetek, veselje do lova in dnovi porabljeni za glediščne predstave mnogo časa učenju odtegnejo (kajti čas, katerega za drugo stvar porabiš, je izgubljen za ta predmet) kaj pa bode provzročila pohlepnost, lakomnost, nevošljivost, katerih neukročene strasti celo spanje in sanje motijo? Saj ni nič tako zasedenega, tako nestanovitnega, po tolikih in tako mnogovrstnih strastih zdelanega in razmesarjenega nego hudobno sree. Ako se namreč pripravlja za napad: ga up, skrb in trud vznemirjajo; če se je pa hudodelstva vže vdeležilo: ga muči bojazen, kes in strah raznih kaznij. Kako bi mogel biti tukaj prostor za vedo ali za kako lepo umetnost? Za boga, baš tako, kakor za poljske pridelke na trnjevi in pusti zemlji. Ni-li za prenašanje trudapolnega učenja potrebna zmernost? Česa se imamo tedaj nadejati od razkošnosti in potratnosti? Ali ne vzbuja ukaželjnosti posebno častilakomnost? Ali naj res mislimo, da se hudobneži za pohvalo brigajo? Kdo ne izprevidi, da se večji del govora peča z razpravljanjem tega, kar je pravično in dobro? Bode-li o tem tudi hudobnež in krivičnež govoril, kakor zahteva vrednost predmeta? Napósled, da se izognem večjemu delu tega vprašanja, recimo, da sta, kar se pa nikdar zgoditi ne more, najzlobnejši in najboljši človek jednake nadarjenosti, pridnosti in učenosti: katerega izmed obeh pa bodedo imenovali boljšega govornika? Gotovo onega, ki je tudi boljši človek. Torej ne more nikakor taisti človek hudobnež in dovršen govornik biti; kajti dovršeno more le to biti, kar je najboljše. Da se pa ne vtegne misliti, da sem si sam odgovor izmislil po navadi Sokratovceev, naj le bo kdo tako trdovraten nasproti resnici, da se predrzne trditi, da ne bode hudobnež s taisto nadarjenostjo, pridnostjo in učenostjo nič slabši govornik postal kakor poštenjak: pa tudi temu hočem njegovo napačno mnenje dokazati. Kajti vsak govornik se poteguje nedvomno za to, da bi se njegov govor sodniku

zdel resničen in dostojen. Bode-li v to poštenjak sodnika lože pregovoril ali hudebnež? Poštenjak bode ponajvečkrat resnično in pošteno govoril. Pa tudi, ako bo poskusil kedaj v oziru na svoji posel (kar se zna zgoditi, kakor bom kmalu razpravljaj) po krivem kaj kot resnično trditi: ga bodo vendar z večim zaupanjem poslušali. Nasproti pak hudobnežem lastno licemerstvo v časih nič ne doseže, ker jih javno mnenje zaničuje in ker onih krepostij nimajo, katere hlinijo. Zatorej predavajo neskrupno in zatrujejo nesramno. Nasledki tega postopanja sta grda svojeglavnost in brezvspešen trud za to, kar se nikakor ne da doseči. Kajti oni imajo kakor v življenju tako tudi v pravadah brezmerno velike nade. Dostikrat se pa tudi pripeti, da jim, tudi če resnico govoré, zaupanje manjka, in da kaže tak zagovornik, kako slabo stoji njegova stvar.

Pa pritrđimo, — kar ni po naravi nikakor mogoče — da je bil kedaj kak hudobnež vrlo zgovern: ga vendar ne bodem zmatral govornika. Saj tudi vseh onih, ki so bili izvrstni boritelji, ne bodem imenoval hrabre može zato, ker ni hrabrosti brez kreposti. Ali ni onemu, ki se pokliče v obrambo važnih zadev, neizogibno potrebna poštenost, da je niti pohlep ne podkupi, niti nagnenost ne zapolje, niti strah ne potre? Bodemo li ono sveto ime dali izdajalcu, uskoku in omahljivcu? In če se v obče zahteva ta vrlost tudi od srednjih zagovornikov: zakaj ne bi bil oni govornik, kakoršen še ni živel, ampak mogoče da bode živel, dovršen ne le v zgovernosti, ampak tudi v nrvnosti? Kajti jaz ne poučujem kakega sodnega slugo niti govornika za plačo niti — da ne rabim ostrejših izrazov — ničvrednega advokata katerega naposled v obče pravdarja imenujejo; ampak moža ne samo izrstne nadarjenosti, ampak tudi vse najlepše umetnosti obsegajočega duha, katerega je previdnost človeštvu dala, kakoršnega še ni nobena prejšna doba videla, izvanrednega in v vsakem oziru dovršenega moža, ki ima najboljšé misli in najlepše govori. Koliko bode ta vže koristil, ako bode nedolžne branil ali hudobnosti zlobnežev zatiral ali v denarnih prepirkah resnici zoper obrekovanje pomagal? Tudi v teh stvarih se bode tak govornik odlikoval, pa v važnejših si bode več slave pridobil, kedar bo treba posvetovanja starešinstva voditi in zmočeno ljudstvo na pravo pot spraviti. Si-li ni takega domišljeval Vergil¹⁾, ko ga je dal v pomirjenje ljudstvu, vže baklje in kamenje lučajočemu:

„Kedar možaka uzró, ki kaže veliko pobožnost
Ino zasluge, moléé ter pazijo mirno stoječi.“

S temi besedami znači Vergil pred vsem poštenjaka, po tem pa še slika zgovernega moža tako le:

„Tak mož z govorom vlada duhove in srea pomirja.“

(Dalje prih.)

Slovesno otvorenje „hrvaškega učiteljskega doma“

Prve dni meseca septembra vršila se je v Zagrebu kaj redka svečanost. Otvorili so namreč slovesno „hrvaški učiteljski dom“, katerega si je postavilo zavedno in požrtvovalno učiteljstvo hrvaško.

¹⁾ Aen. I, 151 d.

Na večer, dné 3. sept. t. l. bila je v dvorani „Hrv. Sokola“ predskupščina, katero je otvoril prvosodnik „Saveza hrv. učit. dr.“ g. J. Filipović, povdarjajoč v svojem govoru važnost jutranje slavnosti in pozivljajoč skupščinarje, da si izvolijo „častništvo“ za občno skupščino ter posvetujó o poslovnem redu za isto zborovanje. Sklene se, da se občni skupščini predlagajo: podpredsednikom kr. šolska nadzornika gg. A. Otovčević in Gj. Balog, zapisnikarjem pa gg. Lj. Dvorniković in J. Kempf. — Poslovni red bil je z neznatnimi premembami vsprejet. Potem so se podali skupščinarji v Dreher-jevo pivarno na prijateljski razgovor.

Dné 4. septembra t. l. vršila se je običajna slavnost. Od jutra sem zbirali so se vže učitelji in gosti, praznično oblečeni ter si ogledovali učiteljski dom od zunaj in znotraj. Vse je radostnih lice željno pričakovalo kmalu vršeče se svečanosti. Ob 10. uri zbrali so se: g. dr. Stjepan Spevec, predstojnik odseka dež. vlade za bogočastje in uk, krajni šolski nadzorniki gg. Cuvaj, Stipetić in Pavec; gosp. Stanković, podnačelnik mesta Zagreba; gosp. Hudovski, upravitelj; svetovalec gosp. Deželić z drugimi mestnimi zastopniki; gosp. Kostrenčić, tajnik „Matice Hrvatske“; gosp. kanonik Budieki, predsednik Sv. Jeronima društva; zastopniki raznih zagrebških in drugih društev. Učiteljstva bilo je toliko, da so bile vse dvorane in drugi prostori napolnjeni.

Ko je došel banov zastopnik in vladni predstojnik dr. Spevec, burno pozdravljen, nastopi predsednik „Saveza“, g. Filipović ter srčne pozdravi zastopnike vlade, mesta Zagreba in raznih društev kakor tudi vse zbrano učiteljstvo. Ko je predočil zgodovino stavljenja učit. doma, naprosi g. opata in kanonika Nikola Horvat-a, da blagoslovi dom, kar se zgodi z asistenco gg. Tkaličić-a in Pliverić-a. Kanonik Horvat zahvali se na to predsedništvu „Saveza“ na odlikovanju in nagovori zbrano učiteljstvo. Mej drugim pravi, „da ovaj blagoslov, što sam ga prama ideji ove nove zgradbe danas izmolio, i bude blagoslov božji, blagoslov, koji će ovaj dom i zadaću ovoga doma i djelovanje ovoga doma vazda štiti i braniti i čuvati, da bude Bogu na slavo, narodu našem kao kulturno ognjište na korist, prijestolnici našoj hrvatskoj na ures (kině), a u svako vrijeme. kao što je već sada na čast i diku ovoj malenoj, ali odvažnoj četici, koja je ovaj dom zamislila, koja je umjela svoju smisao tako vješto pokrenuti i domoljubnim zanosom naduhnuti. Da bude u svako vrijeme na čast i diku i svestrani napredak našeg učiteljstva, koje je podignuo ovaj dom, podalo nam radostan i utješljiv dokaz, kako se i malimi silami, kad se bratski slože, može i dade izvesti zamašnjé (važnejše) delo“.

Potem govori predsednik g. Filipović, obrnen proti g. dru. Spevc-u, kratko narisavši zadaću učiteljskega doma, proseč ga konečno, da proglasi dom tvorjenim.

Dr. Spevec povdarja za tem v svojem govoru, kako je „Savez“ z zgradbo učit. doma pretekell svoje drugove v mnogo naprednejih deželah ter naglašá, da hrv. učiteljstvo v obče, ako jih baš ne nadkriluje, stopa vsaj vsporedno z najboljšimi učitelji inih naprednih dežel. Na to proglasi učit. dom v banovem

imenu otvorjenim ter ga izroči njegovemu namenu s toplo željo, da bodi njegov vpliv na hrv. učiteljstvo čim blagotvorniji.

Predsednik g. Filipović govori še enkrat s povzdignjenim glasom. Spominja se najpred, kako so se šole pod srečnim vladanjem našega presv. cesarja pomnožile (l. 1848. je bilo komaj 100 šol, a sedaj jih je blizu 800), kako se je učiteljski stan povzdignil ter iz zahvalnosti kliče presv. cesarju in cesarici in vsej vladajoči hiši gromoviti „Živio!“ V tem je zaigrala pred domom ognje-gasilna godba cesarsko pesem, koja zapojó vsi navzoči. — Potem se govornik zahvali visoki vladi, ki je vedno in zdatno pospeševala zidanje učit. doma, ravno tako mestnemu zastopu zagrebškemu, gospojinskim odborom, raznim korporacijam, graditeljema gg. Hönigsberg-u in Waidmann-u. ter vsem, ki so si pri oživotvorenju doma stekli kakošne zasluge. Konečno govori o ljudskem učitelju in navdušuje hrvaške in srbske učitelje k slogi in ljubezni, kakoršno so pokazali vže pri zidanju učit. doma. Govor bil je vsprejet s pravim navdušenjem.

Za tem se zahvali podnačelnik mesta Zagreba, g. Stanković v imenu glavnega mesta na predsednikovih besedah čestitajoč mu na vpešnem delovanju, nadalje g. M. Štern kot zastopnik in predsednik izraelitske bogočastne občine; g. kanonik Budieki kot predsednik „Sv. Jeronimskega društva“ in zastopniki zagrebških društev. — V imenu gospojinskega odbora zahvali se gospdč. M. Jambrišak-ova omenjajoča, da sta si za stavbo doma mej vsemi gospodje Filipović in Fabković stekle najvećih zaslug. — V imenu „Matice Hrvatske“ pozdravi zbrane njen tajnik g. Kostrenčić, potem drd. Čačković kot zastopnik akad. društva „Zvonimir“ na Dunaju. g. Materna (češki) kot zastopnik češkega učiteljstva, gg.: Trstenjak, Gudel, Kempf, Frković, Granec, Brleković, Sudarević, Mrazek, Širola, Lukačević, Klemen in Klobučar kot zastopniki raznih hrv. učit. društev. Ko se je zahvalil še graditelj g. Hönigsberg. spregovori predsednik g. Filipović konečno besedo tako-le:

„Presv. gospodine, veleč. i sva ostala gospoda, koja ste našu slavu uzveličali, pošto je ovaj dom blagoslovljen i proglašen otvorenim i svojoj svrhi izručen, ja ovaj dom predajem u vlasništvo hrv. učiteljstva. Ako i nije palača urešena zlatom i dragim kamenjem, ima ipak ures, kojeg nema nijedna kuća, jer je prvi učit. dom u cijeloj monarkiji, a drugi u cijeloj Evropi. To je ures, kojim se može cijelo hrvatsko učiteljstvo podičiti. Ja Vam se od sreca zahvaljujem.

S tem je bila svečanost dopolúdne končana.

Popolúdne je bil v dvorani „k caru avstrijanskomu“ ob 2. uri banket, katerega se je vdeležilo do 200 učiteljev in gostov, mej temi: podnačelnik mesta Zagreba g. M. Stanković, svetovalec g. Deželić, „prebendara“ stolne cerkve gg. Tkalčić in Pliverić, zastopnik češke zaveze g. Materna, zastopniki slov. učiteljstva gg. Bezlaj, Gabršek, Mešiček in Slane, zastopnik akad. dr. „Zvonimir“ g. drd. Čačković in dr.

Ob sebi se umeva, da se je pri banketu govorilo mnogo lepih napitnic. Prvi nazdravi g. Filipović Nj. Veličanstvu, ravnatelj g. Modec vis. kr. dež. vlado, osobito g. banu grofu Khuenu-Héderváry-u, g. Ivkanec g. dru. Spevc-u, g. Klobučar ljubljeni domovini in glavnemu mestu Zagrebu, pod-

načelnik g. Stanković velezaslužnemu predsedniku „Saveza“ g. Filipovič-u, g. Fabković rodoljubkam, g. Krim hrv. svečenstvu — gg. Tkalčič in Pliverič se zahvalita. S posebnim navdušenjem bila je sprejeta zdravica Čeha g. Materne na hrvaško učiteljstvo. Učitelj Kempf nazdravi češkim in slovenskim bratom. — Potem nazdravi gosp. Filipović navzoči češki učiteljci gđe. Sokolovej, katera v krasnem češkem govoru napije prelepi napredni Hrvatski. Slovenec g. Bezljaj napije slogi hrv. in slov. učiteljstvu, g. Granec hrvaškim občinam, g. Kobali arhitektu g. Hönigsberg-u, kateri se zahvali „Savezu“, g. Dvorniković centralnemu učit. odboru in naročito njegovemu predsedniku g. Filipović-u, g. Mesić hrvaškemu časnikarstvu, za koje se je g. Ibler zahvalil. — G. Filipović nazdravi še „Zvonimiru“ in njegovemu zastopniku, g. Otovčević trajni slogi hrv. učiteljstva, gosp. Ivkanec podnačelniku g. Stanković-u in g. Deželiću itd. še mnogo drugih napitnic, dokler ni bil zeló animiran banket ob 5. uri završen.

Povodom slovesnega otvorenja hrv. učit. doma došlo je 77 brzojavnih pozdravov, od teh samo 40 čeških in 5 slovenskih.

„Hrvaški učiteljski dom“ je tedaj otvorjen in svojemu namenu izročen. Dal Bog da se ž njim dosegeó vsi zaželjeni cilji. Mi sorodni slovenski učitelji radujemo se z Vami, vzgledni hrvaški sodrugi, da ste prekósili vse avstrijsko učiteljstvo. Zato Vam kličemo: „Vivat, floreat, crescat „učiteljski dom“ bratskega nam naroda!“

F. Slovanović.

Izleti po Zgornji savinjski dolini.

(Botanično-potopisne črtice.)

Pišeta: **Kocbek & Žager.**

(Konec.)

c) Žal-žene.*)

Kakor se pripoveduje, stanovale so svoje dni v „Vrački zijalki“ lepe žene: žal-žene. Te žene so bile zlasti kmetu Dobniku, katerega potomei še sedaj na griču blizu sv. Urbana domujejo, posebno naklonjene. Dobnik dajal jim je jesti na tak kraj, kamor so rađe hodile; a one so mu opravljale vsakovrstno delo. Delale so le v tem času, ko so domačini jedli; opravile pa so toliko, da se je bilo čuditi.

Neko zimo, ko je bil visok sneg in buđ mraz, prišle so žal-žene k Dobnik-ovi njivi, kjer so se za plot skrile ter začele na glas vpiti: „Dobnik sej bob! Dobnik sej bob!“ — Dobnik pravi ženi: „Tja na sneg vendar ne bom boba metal!“ Ker mu žena prigovarja, zmeče nekoliko vevnic boba tja po snegu. Ker je njiva visela, sneg pa bil zmrznjen, potakal se je ves bob za plate. Žal-žene so ga pa raznosile po snegu. Drugo jutro gre Dobnik gledat, kaj se je z bobom zgodilo, a ne najde niti jednega zrna več tam.

Komaj je spomladi sneg skopnel, vže je začel na Dobnik-ovi njivi bob rasti. Dobnik ga, čudeč se, opazuje, kako mu naglo in hobotno raste. Bob je zrastel tako visoko, kakor je najvišja koruza, ni pa evetel in ni stročja obrodil. Dobnik reče nejevoljen: „Kaj bom s prazno bobovo slamo, vsaj ni za rabo?“

*) Glej „Popotnik“ 1.1883., str. 251—252. Na Dobrovlju in Radohi pravijo „žal-žene“, na Goltniku „zal-žene“, na Pobrežju pa „žalig žene“.

Ko so slamo želi, čudile so se žanjice, ker je bila slama tako težka. Preiskavši jo našli so v steblih vse polno bobovih zrn. Zmlatili so bilje in dobili toliko boba, da ga pri Dobnik-u niti poprej niti poznej ni bilo toliko.

Žal-žene hodile so na njive žet, samó poresla so jim morali pripraviti. Za južino dali so jim pa latvicó mleka, katero so rade jedle.*)

Začetkom spisa rekla sva vže, da se glavni greben Dobrovlja vleče v polukrogu od Letuša notri do gorskega sedla „pri Lipi“ **) ob Pretkoci. V vzhodnem delu Dobrovlja ne moreš sicer dejanski opaziti gorskega grebena, ker je tu gorovje raztegnjeno na široko in kaže mnogo, skoraj enako visokih vrhov in grebencev, ki tekó na razne strani. Od Črete naprej pa, kjer se gorski koren zasuka skoraj proti zahodu, spoznaš kaj dobro in razločno gorski greben, kateri v celem gorovju doseže svoj najvišji vrhunec v „Tostem vrhu“ (1077m). Druge višine so še: Krašica (1055m), Kresina planina (971m), Mostni vrh (870m), Čreta (996m), Grmada (897m), Boravski hrib (654m), Vurska gora (750m) itd. Relativna visokost znaša pri Tostem vrhu blizu 700m, povprečno v vzhodnem delu blizu 300m, v zahodnem delu pa 5—600m. V obče je opomniti, da se gorski greben proti zahodu vedno vzdiguje, proti „Lipi“ pa se v strmem pobočju naenkrat zniža.

Od Dobrovlja spada le severno pobočje pod gornjegraški okraj. Zato sva opisovala največ le omenjeni del.

Vode ima Dobrovlje še precej. Od večjih potokov, ki nosé imena, naj omeniva Mostni potok, ki pod Čreto blizu Mostnega vrha dobi iz studenca svojo vodo, in Suhi potok, ki teče mimo vasi Kokarje; njuni dragi imenujó Suhi in Mostni graben.

Mnogo je še studencev, ki v malih potočicah pošiljajo svoje vode v Dretjo. V moziški občini so na vznožju Dobrovlja: Krešov, Jankov, Obranšekov, Kokalov in Bankov studenec. — V Zlaboru pa so Perički in Mlinarjev studenec ter Sódnik.

O Peričkem studencu trdé, da je v zvezi s kotlino pri Vrački zijalki. Pravijo, da sta se v isti kotlini pogreznila vola s telegi vred. Vola sta pod zemljo segnila. telege so pa čez leta v Peričkem studencu prišle na svetlo.

Sódnik teče izpod pekla. „Pekel“ zovojo neko kotlino, ki je kakih 10° globoka in 20° široka. V tem peklu je vedno nekoliko vode, o deževju se pa napolni do vrha, večkrat vskipi in preplavi vso okolico. Sódnik meče izvrstne črne postrvi iz sebe, v Periškem studencu pa najdeš rake.

V Kokarski občini se nahajajo: Suhi in Mostni potok, Kočarjev in Planovski studenec.

Severno pobočje Dobrovlja spada v štiri občine: moziško, reciško, kokarsko in bočko občino. — Na Dobrovlju je 6 cerkvá: sv. Jošt, cerkvica sv. Gervazija in Protazija, sv. Katarina, cerkev Matere Božje za Čreto, sv. Urban in cerkev sv. Janeza in Pavla, ki je podružnica braslovška.

Lovce zasleduje po Dobrovlju: srne, zajee, lisice, divje peteline (*Tetrao urogallus L.*), gozdne jarebice (*Tetrao bonasia L.* — Haselhühner), kljunače itd. Razen teh naj omenimo, da še najdeš tú razne sokole in sovekrokarka (*Corvus corax L.*) in polhe (*Myoxus glis*).

Največ je Dobrovlje pokrito z gozdi, mej katerimi vidiš le tú in tam polja in ledíne, katera si je pripravil gorjanec okoli svojega domovja. Na vznožju in vrhu je jelovje, ki sodrúje: bore (*Finus silvestris*), največ smreke (*Abies excelsa Dc.*) in hojke ali jelke (*Abies pectinata Dc.*), zadnje zlasti česče na vrhu. Sredi pobočje pa se vleče razsežno bukovje. Ob sebi se umeva, da je

*) Več o žal-ženah priobčiva v sestavku „Izlet na Radobo“, ki pride kasneje na vrsto.

**) Ne ob Šavnici, kar je bila pomota.

tudi drugo drevje v gozdih pomešano, kakor: gabri, lipe, hrasti, jelše, bresti, javori, mecesni itd. Spodraščino pa tvoré robidovje, ostroge, borovnice (*Vaccinium Myrtillus*), brusnica (*Vaccinium vitis idaea*) itd. — K značajnim rastlinam Dobrovlja nam je prištevati: *Linum tenuifolium*, *viscosum in flavum*, *Gladiolus paluster*, *Senecio aurantiacus*, *Pirola uniflora*, *Veratrum album*, *Lilium carniolicum*, *Anthericum ramosum*, *Arnica montana*, i. dr.

Dobrovlje sestavlja z večine gorenji triasni vapnenec. Blizu vzhodja pa se nahajajo velikanska ležišča „bauksita“, drugače redke rudnine, ki se le v Ameriki dobi v večjih skladih. Iz baksita delajo v fabrikah aluminij, vendar je proizvodnja težavno in še dragoceno. Kakor hitro bodo izumili cenejše kemične procese, imeli bodo omenjeni skladi baksita veliko vrednost.

Občni zbor „Narodne šole“ v Ljubljani, dné 2. septembra 1889.

(Konec.)

Kupčija s književno zalogo pa ni kaj ugodna. Predlanskem se ni posebno obnesla, kajti iztržili smo 50 glđ. 53 kr., v preteklem letu pa samo 29 glđ. 22 kr. Obeh knjižic „Zabavišče“ in „Pripovedka“ je še obilo v zalogi. Ta majhen vseh pač ne daje odboru spodbude, da bi na literarnem polju marljivejše deloval; zato kaže odložiti izdavanje mladinskih spisov do večjega zanimanja. Sploh pa priča pogled nazaj na 10-letno dobo jasno, da se je društvo ojačilo, denarno stanje podvojilo in delovanje na korist ljudske šole zelo razširilo.

Opozarjati mi je še častite gospode dopisovatelje, da naj pisma blagovolijo vselej frankovati, kajti „Narodna šola“ ni uradnija, s katero so korespondence poštnine proste.

Konečno mi je treba omeniti še delovanje našega društva v narodno-gospodarskem oziru.

Umeje se, da društvo ni neposredno poseglo v prid kulturnim zadevam naše dežele, marveč s posredovanjem svojih častitih članov.

Znano je slavni skupščini, da je letos gosenica glogovega belina storila nepreračunljivo škodo kmetijstvu ukončavši toli lepega sadnega drevja. Učitelji, ki so s bistrim očesom pazili ne samo na nemirno deco v šolskih klopeh, ampak tudi na škodljivce po lepih njivah, vrtih in travnikih, obrnili so svojo pozornost pravočasno na sovražnika, ki brez dinamita in morilnega orožja spodkopava blagostanje našega kmeta.

Napovedala se je vojska. Vojaški nabor je bil da-si „brez komisije“ kmalu dognan, kajti vsi poklicani so bili „tauglich!“ in bitka je bila tekom tedna pridobljena največ s klobukom, slamnikom ali kapo. Bitka bila je zelo krvava! Tu jih je padlo 30.000, tam 42.000, drugod 68.000 in v Ljubljani, kjer se je največji kontingent bojovnikov prostovoljno zgasil, da porazi „grdega belina“, bila se je glavna bitka. Čez 1 pol milijona glav storilo je zasluženost smrt. — Gotovo pa je, da je v mnogih krajih naše domovine kruta roka navdušenega, mladega bosopetega vojaka vrgla ob tla še mnogo tisoč nesramnega pritepenca.

Ko je orožje mirovalo in se je sestavila statistika vničnega frfotalca, delile so se seveda slavnim zmagovalcem svetinje, kolanje, križci — v podobi risank, pisank, svinčnikov, črtalnikov, držal, peresnikov in peres, radirk, tablic itd. ki v šoli vse „prav pridejo“.

In v to svrhu je pomagala tudi „Narodna šola“.

Na prošnjo nekaterih učiteljev je odbor naklonil dotičnikom raznega šolskega blaga, ki se je delilo po zasluženju.

Kolike važnosti je ta dogodek pri šolski vzgoji! Zanimivo bi bilo s statističnimi podatki preračunati to in kazati na vspehe!

V enakih slučajih bi se morale „take vojne“ na škodljive mrčese uprav organizovati. V ta namen poprijeti se je inicijative baš gg. učiteljem. Prikazovanje in širjenje škodljive golazni bilo bi pravočasno razglasiti ter opozoriti slavno c. kr. kmetijsko društvo in veleslavni dež. odbor, ki naj bi potom „Narodne šole“ klonila zaslužnim šolam majhna darila v šolskem blagu. Tako bi prišla kmetijstvu in šoli lepa, dobrodejna pomoč; z jednim blagim činom dosegel bi se dvojni vspeh: materijelni in moralni.

Z iskreno željo, da gospodje sotrudniki ne bi prezirali mojega prijateljskega opomina, sklepam svoje poročilo in kličem gg. zborovalcem:

Pozor! — in hvala za potrjenje!

Poročilo tajnikovo se odobrava in po predlogu g. Stanonik-a Miklavža funkcionarjem izreče zahvala.

Tajnikovo poročilo gledé vničevanja glogovega belina g. Stanonik dopolni, da je tudi njihov gosp. župan v ta namen mnogo izdal, ker je plačeval vničene metulje na težo. Gosp. Žumer pa pravi, da se je do pol milijona belina uničilo na njegovej šoli.

Tajnikovemu predlogu, da bi se od g. Iv. Log-a poslanih 30 gld. odpisalo 20 gld. ter se ustanovni „Narodne šole“ pripisalo, se vstreže.

Predloženi „Račun“ se odobri. Pregledovalci istega se volijo gg. Klinar, Kokalj in Krulec.

Mej posameznimi nasveti izreče željo g. nadučitelj Pfeifer iz Domžal, da bi se vplivalo na to, da bi trgovci prodajali boljše blago.

Gosp. predsednik pravi, da so nekateri trgovci, kateri si naročujejo le najceneje, dosledno tudi najslabše blago, da si večji dobiček prihranijo. Gospodje učitelji naj bi odločno zahtevali le boljše blago od Grubbauer-jeve firme, katera izdaje dvoje vrst blaga. Gosp. Stanonik M. pravi, da so učitelji Kranjskega okraja pri zadnji učiteljski konferenciji sklenili, da le pod to pogodbo vzamejo v šole Grubbauer-jevo blago, ako on dá le dobro blago.

Gosp. M. Kovšca pa temu dodá, da bi se tem vednim pritožbam zastran slabega blaga za vselej v okom prišlo, naj se g. Grubbauer-ju naroči, da izdaje le dobro blago. — Gosp. Kos Miha stavi samostalen predlog: Občni zbor „Narodne šole“ naj sklene, da naj nje odbor uvažuje, bi-li ne bilo možno napraviti učiteljem za časa zborovanja „Narodne šole“ in „Vdovskega učiteljskega društva“ na korist „Narodne šole“ in „Slovenskega učiteljskega društva“ učiteljski koncert. — Vsled pojasnila g. predsednika sklene zbor. vso to zadevo prihodnjemu odboru v daljno posvetovanje prepustiti, kateri bo de že znal njemu znane zadeve za prevažno stvar uvaževati. — V odbor volijo se stari funkcionarji, gospodje Feliks Stegnar, predsednik; Andrej Žumer, namestnik; Matej Močnik, blagajnik; Fran Govekar, tajnik. Odborniki gg. Funtek Ant., Tomšič Ivan, Praprotnik Andrej, Praprotnik Fran in Podkrajšek Henrik.

Predsednik zahvali se vsem za vdeležitev in vstrajnost pri zboru ter jih vabi, da bi se prihodnje leto še v obilnejšem številu sešli ter konča sejo ob polu druge ure. — Potem je bil skupen obed v gostilni g. Ferlinc-a, kjer so se gg. učitelji prav po bratovsko zabavali.

„Sl. N.“

Književna poročila.

Lehrpläne für die Volksschulen des Küstenlandes. Tako se zove drugo izdanje učnih načrtov primorskih, katere je pred nekaj meseci objavilo prvosodništvo deželnih šolskih svetov v Primorju. Tudi ta izdava je kakor prva — izdana pred 10 leti — pisana v štirih jezikih: v nemškem,

italijanskem, slovenskem in hrvaškem jeziku. To mnogojezičje moti nekoliko knjigi preglednost, tudi zaradi kupne cene bi želel marsikdo imeti knjigo pisano le v svojem materinem jeziku, a založništvo se ni moglo ozirati na te želje, ker bi se bila sicer knjiga le v kakem jeziku dobro razpečala, a v drugem jako slabo.

Novi učni načrti primorski obsegajo: 1. Urnike (Stundenpläne) za jednorazredne (nerazdeljene in [v dve skupini] razdeljene), za dvorazredni (nerazdeljene in razdeljene), za trirazredne, četvorazredne, peterazredne in šestorazredne ljudske šole, za jednorazredne in dvorazredne razdeljene ljudske šole, v katerih so učenci dveh narodnosti in za kmetijske nadaljevalne šole prve in druge vrste; 2. učne reče (Lectionspläne) za jednorazredne (nerazdeljene in razdeljene) šole jedne narodnosti, in za jednorazredne (razdeljene) ljudske šole, v kojih so učenci dveh narodnosti; 3. učne načrte (Lehrpläne) (v ožem pomenu besede, t. j. razdelitev učiva po predmetih, oddelkih, skupinah in razredih) za vse do sedaj imenovane vrste ljudskih šol (jedne narodnosti), za drugi jezik v ljudskih šolah, za kmetijske in občne nadaljevalne šole.

Iz te v kratkem navedene vsebine vidimo, da nam razpravljajo naši učni načrti, kar je našim primorskim ljudsko-šolskim odnošajem najpotrebnejše. Nakopičenega je torej v tej knjigi mnogo truda. — Zakonov nam ne pišejo zakonni pisarji. V zakonodavstvu tekmuje evet človeške bistroumnosti. Kaj drugega hočemo reči ob učnih načrtih? — Ali ne tiči v njih kolikor toliko postavnih določeb — za učitelja, da o neučiteljstvu ne govorim. Učnih načrtov ne prebiramo za kratek čas. Vše površno pregledovanje nas tolikanj utruji, da moramo biti k temu več kot prisiljeni, da ne položimo take knjige kar precej iz rok. Koliko težavnejše je še le čitati tako knjigo z razumom! Koliko premišljevanja, presojevanja, zapomnjevanja, primerjevanja, zlaganja je treba, predno vse dobro razumemo, predno jasno vidimo in vemo, zakaj je tako in ne drugače! Učnik se mora vjemati z učenim redom, učni red z učenim načrtom in naopak. Vse se mora vezati, vse zlagati in strinjati, kakor koleseca v uri. In komaj se v to umno strojstvo le za kratek čas zamislimo, vže se čutimo trudnega duha, kakor po ure in ure trajajočem duhomornem delu. — Čemu pravim vse to? Da opozorim, kako naporno in mučno delo je sestavljanje učnih načrtov! Taka knjiga se ne dá z lehka oceniti in tudi ne kar tako obsoditi. Razen tega se mora sestavljavec učnih načrtov boriti še z nekim nasprotstvom, česar ne smemo pustiti iz vida, ako hočemo biti pravični razsojevalci. Določbe učnih načrtov ne dajajo pravice, ampak nakladajo bolj dolžnosti tako učitelju, kakor otroku ali posredno njega starišem. Vsi ti pa želé, da bi se jim ne naložila ž njimi pretežka bremena na pleča. Pa učenim načrtom ni glavni smoter zadovoljevanje učiteljev in starišev, ampak vspevanje ljudske prosvete. Ta pa se z ono ne dá tako lahko strniti; zato smemo reči, da niso še nobeni učni načrti učiteljstva (vsaj po večini) zadovoljili in zato tako radi zabavljamo čez nje. V tem nas še bolj podpira neko napačno menjenje o njih bistvu. Rekel sem vže gori, da so nam učni načrti nekake zakonite določbe, vendar jih nimamo jemati s tako natančnostjo, kakor paragrafe zakonov. Zahtere učnih načrtov so nekaki ideali, katerim se moremo in moramo bližati, a katerih posamezniku doseči ni treba; dosežemo je morda komaj vsi skupaj.

To — menim — je pravo stališče, s katerega nam je ocenjevati učne načrte, in ako se na to stališče postavimo, ne moremo drugače, nego izraziti se pohvalno o naših novih načrtih. Ž njimi se je odzvalo prvosedništvo naših šolskih oblastnij ukazu ministra za uk in bogočastje od 8. junija 1883, da se izpelje postava od 2. maja istega leta, kateri ukaz in postava sta čast. čitateljem predobro znana, da bi jo bilo treba še posebe omenjati. Z ozirom na ta ukaz je tudi deželna učiteljska konferencija (septembra 1884 l.) v Gorici sprejela v svoje razprave preosnovo prvih učnih načrtov primorskih. Vazne so te razprave, ker se v njih izraža neprikrito menjenje učiteljstva o prvih učnih načrtih in

ker so bile poleg gori navedenega ukaza in zakona nekako vodilo pri sestavljenju novih načrtov. Da ni mogel g. sestavljavec te (nove) izdave prikrojiti popolnoma po željah učiteljstva, je pač umevno iz razlogov navedenih više gori, a ne da se pa tudi trditi, da bi bil v obče tem željam glušil svoja ušesa; oziral se je na vse, kar jih je v soglasju z višimi obziri, ukazi in zakoni. Tako se je v novih načrtih skrčilo število ur na teden za učitelja: v jednorazrednicah sè 27 ur na 23, oziroma z 32 na 24; v dvorazrednicah s 23 na 21 in s 25 na 24, oziroma z 28 na 24 in z 32 na 25; v trirazrednicah z 22 na 18, s 25 na 22 in s 30 na 25; v četverorazrednicah z 22 na 18, s 25 na 20, 23 ostane in sè 26 na 25; v peterorazrednicah 18 ostane, sè 24 na 20, z 22 na 20, sè 24 na 22 in sè 26 na 23; v šesterorazrednicah 18 ostane, z 21 na 20, z 22 na 20, s 23 na 22, s 25 na 22 in z 26 na 23; v razdeljenih jednorazrednicah in v dvorazrednicah z dvema narodnostima z 32 na 28, oziroma z 29¹/₂ na 28 in z 32 na 28. (Pičlejšje je zmanjšanje števila ur za učitelja v nadaljevalnih šolah) Temu primerno se je z malimi izjemami znižalo tudi za mladino število ur na teden. In vsled tega je bilo možno na večrazrednicah odkazati vsakemu učitelju le ure v enem razredu, kar odgovarja bolje znaku ljudske šole, kar se pa v prvi izdavi ni dalo zvršiti zastran preobitega števila ur v viših razredih. (Konec prih.)

„**Ilustrovan Narodni koledar**“ za navadno leto 1890., ki ga je uredil, izdal in založil g. Dragotin Hribar, tiskala pa „Národna tiskarna“, izšel je ravno kar. Koledar ta se je v svojem drugem letniku jako znatno olepšal in pomnožil ter šteje brez inseratov 97 stranij in več ličnih podob. Razven skrbno sestavljenega kalendarija, ki nam podaje tudi slovanska imena svetnikov in imenitne dogodbe iz slovanske zgodovine, nahajamo v njem vse deželne patrone, genealogijo presvitle cesarske hiše in imenik vseh evropskih vladarjev z glavnimi podatki iz življenja njihovega, vsa deželna oblastva in razne zavode, imenik odvetnikov in beležnikov na Kranjskem, potem poštné določbe, brzojavni cenik, lestvico za pristojbino kolkov in sejme. V zabavnem delu vrste so životopisi s podobami: Josip Juraj Stossmayer. — Matej Cigala. — Anton Martin Slomšek. — Dragotin Rudež, za njimi pa spisi: Božja pota Slovencev (s podobo). „V noči Rusalk“, (Slike kazaške.) — V razgledu po svetu vpisana je najprej Sokolova petindvajsetletnica, potem Vodnik-ova slavnost, Slovenska zmaga v Velikovecu.“ Nadaljni spisi so: Smrt cesarjeviča Rudolfa. Taaffe-jeva desetletnica. Dogodki v Srbiji. Razstava v Parizu (s podobo). Izpremembe v ministerstvu. Boulanger. Orientalna železnica. Smešnice (s podobami). Iz tega že čitatelj vidi, da mu koledar ponuja mnogo zabavnega berila. Dostaviti pa je treba, da je poleg te vsebine tudi oblika lepa in da ves koledar trdo vezan stane samo 45 kraje., po pošti 50 kr. Zatorej ga prav toplo priporočamo vsakej slovenskej obitelji.

Iz „zaveze slovenskih učiteljskih društev“:

Upravni odbor „Zaveze slov. učit. društev imel je 3. okt. t. l. svojo sejo v prostorih „Slov. učit. društva“ v Ljubljani, pri katerem so bili navzoči vsi gg. odborniki razun gg. Bogate-a, Kavkler-ja in Praprotnik a, ki so bili zadržani.

G. podpredsednik A. Razinger pozdravi gg. odbornike, omeni v daljšem nagovoru glavne dogodke tičoče se „Zaveze“ kakor tudi vzrok sklicanja odbora, ter otvori sejo.

Potem poroča tajnik g. J. Maier o delovanju direktorija.

Na to so se obravnavali predlogi g. Gabrščeka. (Primeri „Pop.“ štev. 11).

Prvi predlog odstavka a) bil je vsprejet tako, da, ker vsak v svojej deželi njene gmotne razmere najbolj pozna, za vsako kronovino sestavijo upravni odborniki prošnjo na dotični deželni zbor, ter jo potem „Zavezi“ pošljejo. K

temu še g. Nerat nasvetuje, da naj se „Zaveza“ obrne tudi do drugih enakih učiteljskih društev, da poizve kako ta v tem mislijo in katere korake ona nameravajo, kar se odobri.

Odstavek b) se ne vsprejme, ves drug predlog pa celo opusti.

Tretji predlog se vsprejme, a tako, da službena doba za popolno pokojnino trajaj 30 let, neuštevši službena leta pred učit. sposobnostjo.

Četrti predlog se to pot še odloži.

Peti predlog se vsprejme; a pomikanje v višje plačilne razrede naj se godi potom avancementsa.

O šestem predlogu zaradi počitnic se je prešlo na dnevni red. G. dr. Romih dostavi še 7. predlog: Kdor hoče postati nadzornik kakej šoli mora imeti praktično sposobnost za dotično šolo. Zaradi tega naj se „Zaveza“ obrne primernim potom do državnega zbora, isto tako se ji naroči, naj se poteguje zató, da se odpravi naslov „podučitelj.“

Pri društvenih zadevah omeni g. podpredsednik, da je direktorij vsa mu znana društva k pristopu vabil.

Pri določitvi društvenine pedagog. društva v Krškem prosi odbornik, g. dr. Romih z ozirom na poseben društven smoter, katerega izvrševanje stane društvo mnogo žrtev, za olajšavo ter naznanja da je društvo voljno plačevati na leto po 5 gld. v gotovini, 5 gld. pa z društvenimi knjigami, torej skupaj 10 gld. na leto. To se vsprejme z dostavkom g. Nerat-a, da društvo voli potem tudi le toliko delegatov, koliko bi jih v razmerju k plačani društvenini smelo voliti kako drugo društvo, kajti „enake pravice, enake dolžnosti.“

Gledé zaveznega glasila se direktoriju naroči, naj vsem društvom naznaní da bode vse kar se „Zaveze“ tiče le v zaveznem glasilu „Popotnik“ objavljeno, brez da bi se vsakemu društvu še posebej dopisovalo. Tudi se naj pozovejo društva, da izvoli za „Popotnik“ vsako svojega poročevalca, kateri mu redno v vseh društvenih zadevah poroča.

G. Gradišnik predlaga: „Popotnik“ naj vsprejme naslov: „Glasilo Zaveze“; kar se bode z novim letom zgodilo.

Za vspodbujanje pisateljem društvenega glasila razpisala se bodo tri darila v cekinih za najboljše pedagogične spise.

Pri določitvi kraja in časa prihodnjemu občnemu zborovanju omeni gosp. podpredsednik laskavega vabila „Celjskega okrajnega zastopa“, za kar naj se direktorij primerno zahvali.

Prihodnje občno zborovanje naj bode v Celju o binkoštnih praznikih 1890. l. in se naj naprosi slavno „Celjsko učit. društvo“, da o svojem času vse potrebno priredi. Občni zbor ima se o pravem času razpisati, da se gradivo za posvetovanje itd. zamore vže preje primerno urediti. Vsak, kdor želi pri zboru predavati, ima svoje teme poprej poslati direktoriju in mu tudi naznaniti teze, da se vse skup v zaveznem glasilu objavi. Tudi se lahko delo še razdeli na sekcije.

G. Kocbek omenja, da naj bi se opravljeni red dopolnil. To preskrbi g. Nerat.

G. dr. Romih se zahvaljuje direktoriju na njegovem trudu, na kar g. podpredsednik sejo zaključí z obljubo, da bode direktorij vedno po svoji moči deloval v prid „Zaveze“.

Dopisi.

Iz Slovenjgradca. Uradna učiteljska konferencija za okraje Slovenjgradec, Mahrenberg in Šostanj se je vršila letos dné 7. septembra v Slovenjgradcu. Ob 9. uri je otvoril prvosednik c. kr. šol. nadzornik g. Janko Trobej zborovanje ter si svojim namestnikom izbral šol. ravnatelja g. Barle-ta. — Po predlogu g. Vrečk-a izvolita se zapisnikarjema gg. Potočnik in Runove vsklikoma.

Za tem se g. prvosednik v svojem prijaznem nagovoru spominja smrti Nj. Visokosti cesarjeviča Rudolfa. Med drugimi izbornimi lastnostmi omenja posebno Njegovo jednako ljubezen do vseh avstrijskih narodov ter konča svoj nagovor s trikratnim „hoch“ na najboljšega vladarja in očeta, na pokrovitelja šolstva Nj. Veličastvo presvitelega cesarja.

Po prečitaniu dnevnega reda je g. nadzornik naznanil vse važnejše naredbe in ukaze vis. c. kr. dež. šol. sveta ter je v obširnem gladkem in izvrstno premišljenem govoru slikal delovanje onega vestnega učitelja, ki je poln najboljših lastnosti. — Prednašaje svoje pri nadzorovanju nabrane opazke je g. nadzornik omenil, da je šolski pouk in vzgoja v teh okrajih splošno povoljna, a vspeli 20 učiteljskih oseb pa še posebne hvale vredni.

Na to se je pričelo obravnavanje konferenčnih vprašanj. O prvem vprašanju: „S katerimi sredstvi se vzgojujejo odkritosrčni in blagi značaji“ predavala sta gg. Hernaus in Korže jako povoljno. Živahne in zanimive debate o tem vprašanju so se razun g. prvosednika in obeh referentov še vdeležili gg. Barle, Neuner, Remschnig, Sitter, Viher in Vrečko, in to sosebno pri sestavi in odobravanju dotičnih tez.

Pri nadzornikovem govoru, njegovih opazkah ter pri obravnavi prvega vprašanja je bil navzoč občespospostovani c. kr. okrajni glavar, g. vitez pl. Finetti.

Drugo vprašanje: „O izobrazbi v vpraševalnej spretnosti“ je vrlo prednašal g. Sitter, kojega predlogi so se soglasno vsprejeli.

Tretje vprašanje: „Vrednost in omejitve domačih nalog“ je temeljito razpravljaj g. Runove. Pri toli različnem mnenju o domačih nalogah se je razvnela tu pa tam celo humoristično navdahnjena debata, koje so se poprijeli razun g. prvosednika in referenta tudi gg. Korže, Sitter, Vrečko in Zagoričnik.

Četrto vprašanje razpravljaj je g. Levstik ter: „Vporabo šolskega vrta kot učnega in vzgojnega sredstva“ jako obširno in temeljito razložil. Vsi njegovi predlogi so se soglasno vsprejeli.

Nazadnje je sledilo poročanje o stanju in porabi okrajnih učiteljskih knjižnic ter volitev v knjižnične in ob enem stalne odbore sé sledečim rezultatom in sicer za Mahrenberg: Atzler, Hofbauer, Neuner in Sitter; za Šoštanj: Brence, Hernaus, Hrovat in Matekovič, za Slovenjgradec: Barle, Potočnik, Runove in Vrečko.

Po končanih volitvah se je g. nadzornik zahvalil referentom za njihovo izborno obravnavanje konferenčnih vprašanj, kakor tudi vsem drugim za vstrajnost in pozornost, s katero so se vdeležili konferencije ter je zaključil zborovanje po 3. popoldne. koje je bilo opoldne le za pol ure prenehalo.

G. Korže se je v imenu vseh zahvalil g. nadzorniku za ljubeznjivo in taktno vodstvo zborovanja. Omeniti je še dveh gostov, namreč meščanskega učitelja iz Fürstenfeld-a g. Kitzmandel-a in učitelja iz Doliča g. Dobnik-a. — Bog dal, da bi konferencija obrodila najbolji vseh.

V spomin

g. Antona Vidovič-a, nadučitelja v Cirkoveah.

† 24. sept. 1889.

Ah, nij ga več — nij ga več tukaj med nami!

Naš ljubljeni Tone že v hladni je jami! —

Trpljenja si rešen, a čvrstih še let

Ostávil preráno si zemeljski svet.

Na grob Tvoj kapljajo zdaj tople solzé

V britkost utopljenih otrók in žené;

Ihtéca mladina, prijatelj Tvoj vsak

Djanstvéno spričuje, kak bil si nam drag.

Otét'ga skrbi, vseh posvetnih nadlog

V nebesih blagruje naj mili Te Bog!

In ljubljenci Tvoji iz raznih krajin

Častili, hranili Tvoj bomo spomin.

Novice in razne stvari.

[C. kr. štajerski deželni šolski svet] je v svoji seji, dne 26. septembra t. l. odobril nasvete, tičeče se določitve učnih ur na spodnje-štajerskih šolah, kjer se bode zanaprej učil nemški jezik kot izvanredni učni predmet, se je izrekel zoper predlog nekega mestnega šolskega sveta, da bi se naj osnovali posebni oddelki za učence, ki so za pouk le malo sposobni, je dal pooblastilo za osnoveitev posebnega komiteja, ki bode imel sestaviti program, po katerem se ima prirediti ob času deželne razstave l. 1890. kolektivna razstava za odgojo, poduk in šolo ter je potom odloka določil način olajšav pri šolsk. obiskovanju na ljudski šoli v Mettersdorf-u.

[Odlikovanje.] Gosp. Leopold Belar, nadučitelj in voditelj II. mestne deške šole na Cozovem Grabnu, dobil je povodom svojega umirovljenja zlati zaslužni križ.

[Sub auspiciis Imperatoris] bil je danes na vseučilišču v Gradcu doktorjem juris promoviran gosp. Vladimir Žitěk, ayskultant pri dež. sodišču v Ljubljani. To je v par letih drugi slučaj, da je Slovenec promoviran „sub auspiciis“, in sicer obakrat štajersk Slovenec.

[Deželni zbor češki] bode letos imel rešiti predlog Kvičale, da se v ljudske in meščanske šole smejo vsprejemati le učenci, ki so zavsem večši naučenega jezika. in načrt o urejenju jezikovnega občenja pri avtonomnih uradih.

[Na c. kr. izobraževališču] za učitelje v Ljubljani je 78 kandidatov (v prvem letu 35, v drugim 11, v tretjem in četrtem pa po 16 kandidatov). C. kr. izobraževališče za učiteljice ima letos samo prvo in tretje leto z 90 kandidatinjami (51 in 39.)

Vabilo. Učit. društvo za Sežanski okraj bode zborovalo v Komnu, dne 17. okt. t. l. ob 10. uri dopoldne po sledečem vsporadu: 1. Verifikovanje zapisnika. 2. Praktičen pouk v III. razredu. 3. Predavanje iz vzgojeslovja. 4. Predavanje iz sadjarstva. 5. Volitev delegatov k obč. zboru „Zaveze.“ 6. Razni nasveti.

O d b o r.

Vabilo. Učiteljsko društvo za kamniški okraj zborovalo bode 24. oktobra ob 2. uri popoldne v kamniški šoli sè sledečim dnevnim redom: 1. Pozdrav predsednika. 2. Poročilo tajnikovo o društvenem delovanju. 3. Poročilo blagajnikovo. 4. O risanju brez stigem, predava g. nadučitelj Burnik. 5. Določitev kraja prihodnjemu zborovanju. 6. Prosti nasveti.

O d b o r.

Spremembe pri učiteljstvu.

Na Štajerskem: Gosp. *Gabrijel Majcen*, podučitelj na šoli Leitersberg-Karčovinski, imenovan je namestovalnim c. kr. vадничним učiteljem na Mariborskem učiteljsišču. Gosp. *Fran Pečovnik*, učitelj pri Sv. Roku ob Sotli postal je nadučitelj pri Sv. Antonu v Sl. gor., gosp. *Anton Eržen*, poduč. v Zabukovju pa učitelj v Podgorju (Sevnica). Gosp. *Henrik Tribnik*, učitelj v Hajdinu prišel je za c. kr. II. učitelja v moško kaznilnico v Maribor; gosp. *Anton Brišnik*, poduč. pri Sv. Lovrencu na Dr. p. gre def. k Sv. Antonu v Leskovcu (Sevnica). Gspđ. *Rozalija Kostrec* postala je učiteljica ž. ročnih del za šoli v Globokem in Pišecah. — G. *Anton Vidović*, nadučitelj v Cirkovcah je 24. dne sept. umrl. N. v m. p.!

Na Kranjskem: Gosp. *Hribar Jožef*, pom. učitelj na I. mestni deški šoli v Ljubljani, premeščen je iz službenih ozirov na II. mestno deško šolo; gosp. *Armč Jož f.*, učit. kand., imenovan je pomožnim učiteljem na I. mestni deški šoli. — Gosp. *Funtek Anton*, učitelj na mestni jednorazrednici na Barju, dobil je d o p u s t za tekoče šolsko leto in suplira ga učit. kand. g. *Jožef Gorečan*. G. *Josip Bregar*, II. učitelj v Šent-Vidu pri Ljubljani, dobil je nadučiteljsko službo v Kranjski gori. Gosp. *Rajko Justin* je dobil nadučiteljsko službo v Šrecklovcu. Gosp. *Josip Bozja*, nadučitelj v Košani, je premeščen na ravno to mesto v Obloke. Gosp. *Anton Vrtnik*, učitelj v Spodnjem Logu, je imenovan stalnim učiteljem v

Banjaloki. Gosp. *Janez Gantar*, nadučitelj na Studencu, je stalno postavljen. Gosp. *France Medie*, nadučitelj v Leskovcu, imenovan je c. kr. I. učiteljem na kaznilnici v Mariboru. — Začasno so nastavljeni gg. izpr. uč. kandidatje: *Ivan Cerar* v Preserje, *Luka Albrecht* v Ledine, *Henrik Pretnar* v Gorenji Logatec; gospodičine izpr. kandidatkinje: *Irma Furlan* v Senožeče, *Paula Götzl* v Žiri, *Marija Ciedrich* v Slavino, *Ana Moos* v Žalec (na Štajersk.) in *Rozalija Clarici* v Črnomelj. — Gosp. *Matija Janežič*, zač. učitelj v Dulah, dobil je 11. uč. mesto na Vačah. — G. *Josip Čerin*, uč. v Zagorju, dobil je enoletni dopust zaradi bolehnosti.

Naznanilo.

Druga preskušnja sposobnosti za splošne ljudske in meščanske šole v tem letu se prične v Mariboru v ponedeljek dné 4. novembra ob 8. uri zj. Oni, ki nameravajo se oglasiti k preskušnji, opozorjajo se na člen II 1 in na člen III 2 izpitne naredbe z dné 31. julija 1886.

V Mariboru dne 5. oktobra 1889.

Od ravnateljstva c. kr. preskuševalne komisije za splošne ljudske in meščanske šole.

Štv. 962.

NATEČAJI.

V Ptujem školskem okraju se v umeščenje ob Veliki noči 1890 razpisujejo:

a) **Nadučiteljska služba v Cirkovcah**, IV. plač. razred in stanovanje v šoškem poslojpu.

b) **Učiteljska služba na Hajdinu**, IV. plač. razred in prosta izba.

Prosilci naj svoje prošnje, pri a) tudi z dokazom sposobnosti podučevanja katošk. veronauka, do 12. novembra t. l. vložijo službenim potom pri dotičnem krajn. školsk. svetu.

Okr. školski svét v Ptuj, dné 1. oktobra 1889.

1—2 Predsednik: **Marek s. r.**

Štv. 340.

Učiteljsko mesto.

Na enorazrednici pri sv. Roku poleg Sotle se umešča učiteljsko mesto z dohodki po IV. plač. razredu in prostim stanovanjem definitivno ali tudi provizorično.

Prositelji naj svoje redno obložene prošnje z dokazom, da so sposobni podučevati v katoliškem veronauku, vložijo do 13. novembra t. l. pri krajn. školskem svetu pri Sv. Roku, pošta Rogatec.

Okr. školski svét Rogatec, dné 2. oktobra 1889.

1—2 Predsednik: **Marek s. r.**

Štv. 671.

Učiteljsko mesto.

Na jednorazredni ljudski šoli v Orešju se umešča učiteljsko mesto z dohodki po IV. plač. razredu in prostim stanovanjem definitivno ali tudi provizorično.

Prositelji za to mesto naj svoje redno podprte prošnje predpisanim službenim potom vpošljejo do 8. oktobra t. l. pri krajnem školskem svetu v Orešju, pošta Bizeljsko.

Okr. školski svét Brežice, dné 4. septembra 1889.

Predsednik: **Kankowsky s. r.**

Štv. 393.

Podučiteljsko mesto.

V Šoštanskem školskem okraju se na dvorazredni ljudski šoli pri Št. Janžu na Peči (IV. plač. razred) umešča podučiteljsko mesto definitivno ali provizorično.

Prosilci oziroma prositeljice naj vložijo svoje redno podprte prošnje predpisanim potom do 10. novembra t. l. pri krajn. školskem svetu pri Sv. Janžu na Peči (pošta Velenje). Znanje slovenskega jezika je potrebno.

Okr. školski svét Šoštanj, dné 30. septembra 1889.

Predsednik: **Finetti s. r.**

Štv. 1062.

Mesto učiteljice ženskih ročnih del

za trirazredno ljudsko šolo v Slivnici in enorazredno šolo v Račjem z nagrado 160 glđ. na leto se umešča.

Učiteljica je obvezana za to na prvem mestu po 8 ur v tednu, na drugem pa po 3 ure na teden skozi 10 mesecev v letu podučevati. Formalno vsposobljene prosilke naj svoje redno obložene prošnje do 20. oktobra t. l. pri krajnem školskem svetu v Slivnici vložijo.

Okr. školski svét v Mariboru, dné 19. septembra 1889.

Predsednik: **Hein s. r.**